

ב"ה. ימים הסמוכים לראש השנה ה'תשע"ט

פתח דבר

תושבי כפר חב"ד ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בעמדנו בימים הסמוכים לראש השנה, הנני מוציא לאור קיצור וסיכום של הלכות ראש השנה ויום הכיפורים - על פי מנהגי חב"ד, כדי להקל על כל אחד ואחת בידיעת ההלכות הנצרכות בימים אלו, אשר רבות הן.

בהזדמנות זו הנני מברך מקרב לב עמוק את כל אחד ואחת מתושבי כפר חב"ד, בכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות בטוב הנראה והנגלה, מתוך הרחבה גדולה בגו"ר, מנוחה שמחה ורוב נחת חסידי אמיתי מכל יו"ח, ושנשמע ונתבשר בשנה הבאה עלינו לטובה, בשורות טובות ומשמחות בעניינים הכלליים והפרטיים, ובראשם בשורת הגאולה האמיתית והשלימה ומלכנו בראשינו בקרוב ממש.

הרב מאיר אשכנזי

מרא דאתרא כפר חב"ד

הלכות סליחות

- < סליחות "במוצאי מנוחה", במוצאי שבת קודש מיד לאחר חצות הלילה.
- < שליח הציבור מתעטף בטלית לאמירת הסליחות, כדי להיות עטוף בה באמירת י"ג מידות הרחמים.
- < כדי לא להיכנס לספק ברכה על הטלית בלילה, עדיף ששליח הציבור ילבש טלית של חברו (טלית שאולה פטורה מברכה).
- אך גם על טלית שלו לא יברך בלילה, מספק.
- < באמירת ה' ה' בי"ג מידות ("ה' ה' א-ל רחום" וגו'), צריך להפסיק בין אמירת שם ה' הראשון לשני.
- < טוב לעמוד באמירת הסליחות. אדם שקשה לו, יעמוד לפחות באמירת "א-ל מלך יושב", י"ג מידות, ווידוי.
- < האומר סליחות ביחידות, לא יאמר את הי"ג מידות, כיון שהם דבר שבקדושה הנאמר רק בעשרה מישראל.
- ולא יאמר י"ג מידות אפילו עם טעמי המקרא.
- גם האומר סליחות בציבור אך אינו אוחז היכן שהציבור אוחזים, לא יאמר לבדו את הי"ג מידות בסדר הסליחות שלו.
- < השומע ציבור שאומרים י"ג מידות (אם אינו נמצא במקום שאסור להפסיק בתפילה כמו ברכות ק"ש), יאמר אותם יחד עם הציבור.
- < האומר סליחות ביחידות, לא יאמר את הבקשות הנאמרות בארמית כמו "מחי ומסי", ו"מרן דבשמיא".
- אך אם אומר סליחות במקום שנמצאים בו עשרה מישראל - אפילו אם הם אינם אומרים סליחות, יכול הוא לומר קטעים אלו שבארמית.
- < גם אם יש ברית מילה בבית הכנסת, אומרים תחנון בסדר הסליחות - כשם שאומרים תחנון בסדר הסליחות של ערב ראש השנה אף שאין אומרים תחנון ביום זה.
- ואם יש חתן בבית הכנסת, הורה הרבי (להרה"ח ר' יהודה ליב שי' גרונר בעת שהיה חתן) לצאת מבית הכנסת בזמן אמירת תחנון שבסליחות, כדי שהציבור יוכלו לומר תחנון.

< בבית האבל אומרים סליחות, אף שאין אומרים שם תחנון בתפילה.
< אסור להרוויח ממון מתפילות החג, ואין רואים בממון זה סימן ברכה. על בעלי
התפילה של ר"ה ויוהכ"פ להתפלל תפילה חשובה ביום חול - כגון סליחות של
"מוצאי מנוחה" - והתשלום יתייחס לתפילה זו.

שבת קודש שלפני ראש השנה:

< בשבת קודש שלפני ראש השנה, מברכים החודש - על ידי הקב"ה, אומרים "אב
הרחמים".
< במוצש"ק שלפני ראש השנה אין אומרים "ויהי נועם" ו"ואתה קדוש".

ערב ראש השנה

תחנון בערב ראש השנה:

- < בליל ערב ראש השנה אומרים תחנון בקריאת שמע שעל המטה. ואם הוא מוצש"ק, אומרים תחנון בקריאת שמע אחרי חצות הלילה.
- < בסליחות שלפני שחרית אומרים תחנון, אפילו כשאומרים אותן אחרי עלות השחר.
- < בתפילת שחרית ומנחה של ערב ראש השנה אין אומרים תחנון.
- < אחרי תפילת שחרית של ערב ר"ה, אין תוקעים בשופר.
- מי שלא הספיק "להתלמד" לתקוע בשופר ומבקש לעשות זאת, יתקע בחדר סגור.

התרת נדרים:

- < אחרי תפילת שחרית ולפני חצות היום, עושים התרת נדרים.
- מנהג הרבי לעשות התרת נדרים כשהוא מעוטר בתפילין דרש"י.
- < הדיינים המתירים יושבים, והאדם המבקש התרה - עומד.
- < למנהגינו התרת הנדרים נעשית בפני עשרה מישראל (עשרה מתירים - חוץ ממבקש ההתרה), ולא כמנהג העולם להתיר נדרים בשלושה.
- < תיבת "בכולהון" שבנוסח התרת נדרים, נמשכת לתיבות שלפניה: "לכן אני שואל ממעלתכם התרה בכולהון".
- < נוסח התרת הנדרים שבסידור מועיל להתיר רק נדרים או שבועות שהאדם אינו זוכר אותם בשעת ההתרה. אך אם האדם זוכר נדר או שבועה מסוימים שנדר או נשבע, עליו לערוך התרת נדרים רגילה כדין, ולפרט את נדרו ושבועתו, ולמצוא "פתח" לנדרו וכו'.
- < התרת נדרים של נשים - התרה כללית של נדרים ושבועות שאינן זוכרות - נעשית על ידם בליל יום כיפור באמירת "כל נדרי" (חכמים לא תקנו לנשים לעשות התרת נדרים כללית בערב ראש השנה).

אך אם האישה זוכרת נדרים מסוימים שנדרה והיא רוצה להתיר אותם, הבעל יכול להיות שליח עבור אשתו (שהיא כגופו) לבקש להתיר את נדריה בפני שלושה, ויפרט את הנדר עכ"פ בפני אחד מהם, והם יתירו את הנדר ע"י "פתח" כדין.

< בעל אינו יכול להיות אחד מן הדיינים שמתירים את נדרי אשתו. אך שאר קרובי משפחה יכולים להתיר נדרים לקרובי משפחתם.

< חולה או זקן שאינם יכולים לבוא לבית הכנסת לעשות התרת נדרים כללית בערב ראש השנה, ואפילו אינם יכולים לבוא גם בערב יוכ"פ לתפילת "כל נדרי" - אינם צריכים לטרוח ולעשות התרת נדרים היכן שהם נמצאים, כיון שזוהי רק הנהגה טובה והידור לחשוש שיש לאדם נדרים.

רק אם הם יודעים על נדרים מסוימים שנדרו, צריכים לאסוף ג' אנשים להתיר אותם בפניהם, ע"י "פתח" כדין.

הנהגות והלכות לערב ראש השנה:

< נוהגים להשתטח בערב ראש השנה על קברי צדיקים, ונותנים שם צדקה לעניים, כדי לעורר את נשמות הצדיקים שימליצו טוב בעדינו ביום הדין.

< כותבים פ"ג, ויזכיר גם את בני ביתו לבקשת ברכה לכתובה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בכל המצטרך בגו"ר.

< אף שאין עושים "מגבית" עבור צורכי החג של ראש השנה, מפני שאין זה סימן טוב להכריז שבראש השנה יהיו עניים ונוזקים (כמבואר בשיחת הרבי), מכל מקום יש לדאוג שלכל יהודי יהיו צורכי החג כראוי.

< מחליפים את פרוכת ארון הקודש וכן את הכיסוי שעל הבימה ושעל התיבה, לפרוכת וכיסוי בצבע לבן, ומלבישים את ספרי התורה במעיל לבן. וישארו כך עד אחרי יום כיפור.

< אחרי חצות היום טובלים במקווה, ולובשים בגדי שבת כדי להראות שאנו בטוחים בחסדו של הקב"ה שיעשה לנו נס לשופטינו במידת הרחמים.

הכנת האוכל לראש השנה:

< בהכנת האוכל יש לזכור, שאין אוכלים בראש השנה דברים מרים או חמוצים. ניתן לערבב לימון או חומץ וכיו"ב כדי שייתן טעם טוב באוכל, ובלבד שטעם התבשיל בכללותו לא יהיה חמוץ או מר.

דברים חריפים מותר לאכול בראש השנה.

< אין לאכול פרי שלא נגמר בישולו - ועקב כך הוא חמוץ או מר. יש לשים לב שלא לקנות פירות כאלו לצורך אכילת ה"פרי חדש" בראש השנה.

< אין להכין עוגת אגוזים לראש השנה, מפני שבראש השנה לא אוכלים את כלל סוגי האגוזים והפיצוחים.

< בכיריים שיש להם הצתה חשמלית המופעלת על ידי סיבוב כפתור הגז, יש להוציא את השקע מהחשמל לפני החג, כדי שההצתה לא תופעל בעת הבישול שיעשו בחג.

עירוב תחומין:

< הרוצים ללכת בחג אל מחוץ לתחום, כגון למבצעים, עליהם להניח בערב החג עירוב תחומין במקום המתאים, ובזה הם קונים שביתה עבור שני ימי ראש השנה, ויהיה מותר להם ללכת ולחזור כמה פעמים שירצו לאותו כיוון.

לכיוון אסף הרופא יש עירוב קבוע עבור תושבי כפר חב"ד א' - כפי שפרסמתי בעבר. על כל אחד שרוצה להשתמש בעירוב זה לומר לפני כניסת החג: "הריני מתכוון לזכות עבור יו"ט של ראש השנה זה, במזון שתי סעודות מן העירוב שהאחראי על בית חב"ד אסף הרופא הניח במקום הראוי לכך". ויתכוון לשבות במקום בו נמצא העירוב.

הדלקת נרות בערב ראש השנה:

< זמן הדלקת נרות של ערב ראש השנה, לכתחילה לפני השקיעה כמו בכל ערב שבת. אם לא הספיקה, תדליק בלילה לפני הסעודה.

< לפני הדלקת הנרות, תיתן צדקה עבור ב' הימים של ר"ה.

< סדר הדלקת הנרות ביו"ט הוא כמו בשבת - בין אם מדליקה בערב יו"ט ובין אם מדליקה ביו"ט עצמו: א. תברך אחרי ההדלקה. ב. תכסה את עיניה אחרי ההדלקה ולפני הברכה, ולאחר הברכה תפתח את עיניה ותהנה מן האש.

< הברכה בהדלקת הנרות היא: א. "להדליק נר של יום הזיכרון". ב. "שהחיינו".

< אם שכחה לברך "שהחיינו" בהדלקת הנרות, תצא ידי חובה בברכת "שהחיינו" שיעשה הבעל בקידוש.

< אם האיש מדליק את הנרות, ידליק סמוך לקידוש דווקא ולא לפני השקיעה, וברכת "שהחיינו" שבקידוש תתייחס גם להדלקת הנרות.

אם הדליק לפני השקיעה, לא יברך "שהחיינו" בהדלקת הנרות כי אם בקידוש.

< כדאי ונכון שבנות קטנות יתחילו להדליק נרות בפעם הראשונה ביום טוב, כדי שברכת "שהחיינו" שאומרים על היו"ט תתייחס גם למצוות הדלקת הנרות שהילדה מתחילה לקיים.

< יש להשאיר אש שתדלק עד ליל יום ב' של ראש השנה, כדי להדליק ממנה את נרות ליל יום ב' של ראש השנה.

בהתקדש יום הדין

תפילת מנחה ואמירת תהילים:

< עיקר עבודת ראש השנה היא בקבלת עול מלכות שמים. משעה לפני תפילת מנחה של ערב ראש השנה, ועד תפילת ערבית של מוצאי ראש השנה, יש להתמיד באמירת תהילים לילה ויום בשקידה רבה בכל רגע פנוי, למעט בשינה ככל האפשרי, ולהיזהר בתכלית מדברים בטלים ומדיבורי חול.

< מאריכים קצת בתפילת מנחה של ערב ראש השנה, מפני שהיא התפילה האחרונה של השנה, והיא התפילה שלפני יום הדין.

בהתקדש יום הדין ותפילת ערבית:

< בכל ראש השנה צריך כל אחד לקבל על עצמו הידור נוסף, ויקבל זאת על עצמו באופן של "בלי נדר".

< לפני תפילת ערבית, אומרים תהילים.

< בראש השנה, בעשרת ימי תשובה וכיום הכיפורים, אומרים תהילים גם אחרי צאת הכוכבים.

בראש השנה ויום הכיפורים אין אומרים "יהי רצון" בסיום כל ספר מהתהילים.

< לפני תפילת ערבית מנגנים "אבינו מלכינו".

< רבותינו נשיאנו האריכו בתפילת שמונה עשרה של ערבית ליל ראש השנה, ובפרט בערבית ליל א' דר"ה.

< אחרי תפילת שמונה עשרה של ערבית ליל ר"ה, אומרים "לדוד מזמור". אמירתו בכוונה גדולה היא "כלי להשפעת גשמיות על כל השנה".

< אחרי תפילת ערבית, יאחל אדם לחברו: "לשנה טובה ותכתב ותחתם". הנוסח שמאחלים לאישה הוא: "לשנה טובה תכתבי ותחתמי". מברכים בלשון יחיד דווקא.

קידוש:

< אם הרימון - שנאכל בלילה זה משום "סימני החג" - הוא פרי חדש אצלו, יניח את הרימון על שולחן הסעודה לפני הקידוש, ובעת ברכת "שהחיינו" שבקידוש יביט בו ויתכוון לפטור גם אותו.

נשים - שבירכו "שהחיינו" בהדלקת הנרות, וכן שאר בני הבית שאינם עושים קידוש בעצמם, יתכוונו בעת ששומעים את ברכת "שהחיינו" מן הבעל בקידוש, לפטור גם את הרימון.

< אם הרימון לא היה על השולחן בעת הקידוש, אך התכוונו לפטרו בברכת "שהחיינו", הרי הוא נפטר וא"צ לברך עליו "שהחיינו" לפני אכילתו.

אך אם לא התכוונו לפטרו בברכת "שהחיינו" שבקידוש, יברכו עליו "שהחיינו" לפני האכילה.

< גם אם אין פרי חדש בליל א' של ר"ה, יכולה האישה לענות אמן על ברכת "שהחיינו" שעושה הבעל בקידוש, והדבר לא נחשב להפסק עבודה בין ברכת הקידוש לבין שתיית היין.

< מיד אחרי הקידוש נוטלים ידיים לסעודה.

< בכל סעודות ראש השנה טובלים פרוסת המוציא בדבש. וטובלים ג' פעמים.

< מניחים על השולחן גם מלח, ומנהג הרבי לטבול גם פרוסת חלה במלח ג' פעמים.

אכילת ה"סימנים":

< מיד לאחר אכילת כזית מפרוסת "המוציא", נוטלים חתיכת תפוח מתוק, טובלים אותה בדבש ג' פעמים, מברכים עליה "בורא פרי העץ", ומיד אחרי הברכה אומרים: "יהי רצון מלפניך שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה", ואוכלים את התפוח.

< ברכת "בורא פרי העץ" נאמרת בליל ר"ה על התפוח, גם אם יש לפניו פירות משבעת המינים כגון רימונים ותמרים ועומד לאוכלם.

< יש לכוון בברכת "בורא פרי העץ" שעל התפוח, לפטור גם את הרימון והתמרים וכיו"ב שבכוונתו לאכול.

אם יאכל ליפתן תפוחים בסוף הסעודה, יש לכוון בברכת "בורא פרי העץ" שעל התפוח, לפטור גם את הלפתן. ומ"מ גם אם לא התכוון לפטור את הלפתן, אין לברך עליו מספק.

- < אחרי אכילת התפוח, יאכל רימון (לסימן שירבו זכויותינו כרימון).
- < למנהגינו אומרים "יהי רצון" רק על התפוח, ולא על שאר ה"סימנים" שאוכלים בליל א' דר"ה.
- < רק אחרי אכילת הרימון מתחילים לאכול את סעודת החג.
- < אוכלים ראש (איל, ולמעשה ראש) של דג (לסימן שנהיה לראש ולא לזנב, ובלשון חסידים: שנהיה קשורים ל"ראש").
- < בספר המנהגים הוזכר - מלבד תפוח בדבש - רק רימון וראש איל, מתוך שאר ה"סימנים" שהוזכרו בשו"ע.
- < "מצווה לאכול ולשתות ולשמוח בראש השנה, אמנם לא יאכלו כל שבעם למען לא יקילו ראשם ותהיה יראת ה' על פניהם" (תקצז,א).
- < רבותינו נשיאנו מיעטו ביותר בדיבור בסעודת לילה הראשון של ראש השנה, ובימי ראש השנה בכלל.

ברכת המזון:

- < למנהגינו, אומרים בברכת המזון של ראש השנה: "הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו טוב", וכן: "הרחמן הוא יחדש עלינו את השנה הזאת לטובה ולברכה".
- < בסיום ברכת המזון בראש השנה אומרים: "עושה שלום במרומיו וכו'", ואין אומרים: "עושה השלום".
- < שכת לומר "יעלה ויבוא" בברכת המזון, חילק בזה רבינו הזקן בסידורו בין הלילה לבין היום, שבלילות של ר"ה חוזר ומברך בהמ"ז, אך בימים של ר"ה אינו חוזר ומברך בהמ"ז.

יום ראש השנה:

- < קמים מוקדם, ואומרים תהילים.
- < בשני ימי ראש השנה לא אוכלים לפני התקיעות.
- < לכתחילה גם לא שותים לפני התקיעות. אך מי שקשה לו להתרכז בתפילה אם לא ישתה, יכול לשתות בבוקר קודם התפילה (קפה וכיו"ב).
- < נשים, כיון שאינן חייבות מן הדין במצוות תקיעת שופר, יכולות לאכול מיני מזונות וכיו"ב לפני התקיעות, כדי שיהיה להן כוח להתרכז בתפילה ובתקיעת השופר.

- < הוראת רבותינו נשיאנו, שעל שליח הציבור בתפילות הימים הנוראים לעבור לפני התפילה על התפילות ובפרט על הפיוטים, ולדעת עכ"פ את פירוש המילות.
- < על בעל התוקע ללמוד את המאמר דא"ח שבסידור אדמו"ר הזקן ד"ה "להבין ענין תקיעת שופר", בו מבוארות כוונות התקיעות ע"ד החסידות.
- על בעל התוקע לדעת את הלכות תקיעת שופר. גם על ה"מקריא" לדעת את ההלכות, כדי לדעת מתי צריך לחזור לתקיעה הראשונה שבתחילת השורה, ומתי יכול בעל התוקע להמשיך מהיכן שאוחז וכו'.
- < ש"ץ קבוע, יכול להמשיך בתפקידו גם אם הוא בשנת האבלות.

תפילת שחרית וקריאת התורה:

- < לפני תפילת שחרית מנגנים "אבינו מלכנו".
- < בפיוטים שיש בהם ב' נוסחאות, מנהגינו לומר את ב' הנוסחאות.
- < בפיוט "לא-ל עורך דין" מנהג הרבי לעמוד.
- < באבינו מלכנו יאמר: קרע "רוע גזר" - בנשימה אחת.
- < אמירת "ויעזור" ו"מי שברך", וכן (ברכות התורה ו)הקדיש שאחרי קריאת התורה, נאמרים בנעימת הימים הנוראים כעין הקריאה בתורה. אך להעיר שהרבי אמר את ברכות התורה בנעימה רגילה (ויתכן שהסיבה לכך היא מפני שהרבי עלה למפטיר, וקריאת המפטיר נעשית למנהגינו בנעימה רגילה).
- < קריאת המפטיר בתורה, למנהגינו בנעימה רגילה של כל השנה.
- < יש נוהגים שבעל התוקע יעלה לתורה, ויש נוהגים שגם הש"ץ של מוסף יעלה לתורה. אך אם מקבלים שכר על תפילתם, אין חיוב להעלותם לתורה.
- < אם יש ברית מילה בראש השנה בבית הכנסת, מלים בין קריאת התורה לבין תקיעת השופר.
- < "מנהג ישראל תורה, לעשות מאמצים גדולים ביותר שכל ילד יהיה בימי ראש השנה משך זמן מסוים בבית הכנסת, וישתתף - בהתאם לגילו - בתפילות ובברכות, ישמע תקיעת שופר, ויענה אמן ויהא שמיה רבא" (הוראת הרבי).

תקיעת שופר:

- < על כל אחד ואחד "להכין את עצמו לתקיעת שופר" בקבלת עול מלכות שמים כללית, לעבודת ה' במשך כל השנה.

- < בתקיעות דמיושב בעל התוקע עומד על הבימה, מפני כבוד הציבור.
- < המנהג הרגיל הוא, שספרי התורה מונחים על הבימה בשעת התקיעות. אך בביהמ"ד של הרבי 770 המנהג הוא שאוחזים את הס"ת בשעת התקיעות (ואולי זהו משום העדר מקום בגלל הפדיונות שהרבי הניח על הבימה).
- < ראוי לתת לתוקע לצדיק והגון, ובלבד שלא תהיה מחלוקת בדבר.
- < בזמן אמירת הברכות על השופר, יהיה השופר מונח על הבימה מכוסה.
- < לא עונים "ברוך הוא וברוך שמו" על הברכות הנאמרות על השופר.
- < בעל התוקע צריך לכוון להוציא את השומעים ידי חובת הברכות והתקיעות, וגם השומעים צריכים להתכוון לצאת ידי חובתם.
- השומעים תקיעות בבית הכנסת יצאו ידי חובתם גם אם לא התכוונו בפירוש לצאת בהן, משום שהגעתם לבית הכנסת הייתה כדי להתפלל ולשמוע תקיעת שופר, והרי הם "נמשכים אחרי כוונתם הראשונה".
- < אין לדבר מזמן אמירת הברכות על השופר, לפחות עד אחרי קדיש "תתקבל" שבסוף תפילת מוסף (מנהג הרבי במשך השנים היה שלא להפסיק בדיבור עד אחרי תקיעת ל' קולות שבסיום התפילה. אך בשנת תשנ"ב בירך הרבי את הכהנים ב"ישר כח" כבר לאחר סיום חזרת הש"ץ של מוסף - עוד קודם תקיעת ל' קולות אלו).
- < אם התוקע או השומע הפסיקו בדיבור בין הברכות לבין התקיעות: אם הדיבור היה בענייני התקיעות א"צ לחזור ולברך. אך אם הדיבור היה בעניין שאינו שייך לתקיעות, יחזור (המדבר) ויברך לעצמו בלחש, אך יזהר לסיים את הברכה לפני שיתחילו התקיעות כדי שלא יפסיד חלק מן התקיעה.
- אם דיבר לאחר שהחלו התקיעות ושמע את כל התקיעות, כגון שדיבר בין תקיעה לשברים, או בין סדר תשר"ת לסדר תש"ת וכיו"ב, א"צ לחזור ולברך אפילו אם דיבר שלא בעניין התקיעות.
- < גם אם דיבר בין תקיעות דמיושב (שאחרי קרה"ת) לבין תקיעות דמעומד (שבשמונה עשרה), א"צ לחזור ולברך אפילו אם דיבר שלא בעניין התקיעות.
- < למנהגינו, ה"מקריא" בתקיעות רק מראה באצבעו ואינו מקריא בפיו.
- < אין מנהגינו שדווקא בעל התפילה של שחרית יהיה ה"מקריא", אלא כמו שכתבו הפוסקים שהרב או תלמיד חכם יקריאו (והרי פעמים שרבותינו נשיאנו היו המקריאים, למרות שהם לא היו בעלי התפילה של שחרית).

< טוב לתקוע בצד ימין של פיו אם אפשר לו בכך. וטוב שפה השופר יטה למעלה ולא לצדדים.

< מותר ליטול שופר של חברו שלא מדעתו כדי לתקוע בו תקיעה של מצוה, ומברך על התקיעות, מפני שמן הסתם נוח לאדם שיעשו מצווה בממונו כאשר אינו מפסיד מכך.

תקיעה:

< אורך התקיעה צ"ל לפחות כאורך התרועה. ולכן:

בסדר תשר"ת ש"תרועה" מורכבת משברים תרועה, צריכה התקיעה להיות כאורך השברים והתרועה יחד (ברשימת היומן ע' שדמ כותב הרבי אודות הנהגת אדמו"ר הרי"ץ בראש השנה תרצ"ה, שאורך התקיעה שאחרי כל שברים תרועה שבסדר תשר"ת, היא כאורך התקיעה שברים תרועה יחד, ולא רק כאורך השברים תרועה כמובא בשו"ע).

< בסדר תש"ת ש"תרועה" היא שברים, צריכה התקיעה להיות לפחות כאורך השברים (ברשימת היומן שם כותב הרבי, שאורך התקיעה שאחרי כל שברים שבסדר תש"ת, הוא כאורך התקיעה שברים יחד, ולא כאורך השברים לבד כמובא בשו"ע).

< בסדר תר"ת ש"תרועה" היא תרועה, צריכה התקיעה להיות לפחות כאורך התרועה (ברשימת היומן שם כותב הרבי, שאורך התקיעה שאחרי כל תרועה שבסדר תר"ת, הוא כאורך התקיעה תרועה יחד, ולא כאורך התרועה לבד כמובא בשו"ע).

שברים:

< למנהגינו בשברים, עושים שלושה שברים וקול נוסף.

באוצר מנהגי חב"ד (ע' קכא) הביא, שמנהג הרבי לתקוע את ג' השברים באופן של: טו או טו, טו או טו, טו או טו (ולאחמ"כ קול קצר נוסף: טו). ויש לומר, שזהו מפני שכל שבר צ"ל מורכב מג' כוחות.

תרועה:

< שיעור תרועה הוא לפחות ט' טרומיטין. ומנהגינו להרבות בטרומיטין.

ברשימת היומן שם כותב הרבי: "תרועה של תשר"ת - לכל הפחות יב קולות. תרועה של תר"ת - כד קולות".

< אדם חייב לשמוע את כל התקיעה מתחילתה ועד סופה, ואם היה רעש או שדיבר או התעטש וכיו"ב ושמע רק חלק מן התקיעה, לא יצא י"ח - גם אם בחלק ששמע היה שיעור תקיעה.

< בסדר תשר"ת בתקיעות דמיושב, תוקעים את השברים והתרועה בנשימה אחת. ומכל מקום יפסיק מעט בין השברים לתרועה, כדי שיהיו נחלקים לשתי קולות.
< בשאר התקיעות, יפסיק בנשימה בין כל קול וקול.

טעות בתקיעות:

< פעמים שצריך לחזור ולהתחיל מהתקיעה הראשונה שבאותה שורה, ופעמים שיכול להמשיך לתקוע היכן שהוא עומד ורק יתקן את התקיעה שלא הצליח לתקוע:

אם התכוון והתחיל לתקוע את אותו סוג תקיעה שהיה צריך כעת לתקוע, ורק שלא הצליח לתקוע ממש, או שלא היה שיעור בתקיעתו כגון שתקע רק שבר אחד או שנים, או שתקע מעט טרומיטין בתרועה, או שתקע תקיעה קצרה מדי בתקיעה האחרונה של אותה שורה - בכל מקרים אלו א"צ לחזור ולתקוע מהתקיעה שבתחילת השורה, אלא יתקן את התקיעה שלא הצליח לתקוע וימשיך הלאה.

אך אם התחיל תקיעה מסוג אחר ממה שהיה צריך כעת לתקוע, או אפילו אם תקע את הסוג שהיה צריך כעת לתקוע והיה בו שיעור לפי דעה מסוימת - אלא שהוא רוצה להוסיף ולהאריך בתקיעה, כגון שרוצה לתקוע כד טרומיטין בתרועה והצליח לתקוע רק ט', או שרוצה להאריך יותר בתקיעה אף שהיה בה שיעור מן הדין - במקרים אלו צריך לחזור ולתקוע מהתקיעה שבתחילת השורה ולהמשיך משם.

יש הנוהגים בכל אופן של טעות להתחיל מהתקיעה הראשונה שבאותה שורה, כדי לא להיכנס לספקות בזה, מפני שאין הכל בקיאים בזה.

< אם לא ידע שצריך לחזור מתחילת אותה שורה, והמשיך לתקוע, יכול להשלים את אותה שורה אחרי שיסיים את ה"סדר" שעומד בו, וא"צ לחזור על כל התקיעות לפי הסדר. למשל אם טעה בשורה של תשר"ת ולא ידע שצריך לחזור לתחילת השורה של תשר"ת והמשיך לתקוע את סדר תשר"ת, יסיים סדר תשר"ת ולאחמ"כ ישלים את אותה שורה מתשר"ת שלא תקע כהלכה, ולאחמ"כ ימשיך לתקוע את סדר תר"ת.

< בכל אופן של טעות צריך לחזור לכל היותר לתחילת אותה שורה שטעה בה, וא"צ לחזור לראש הסדר.

< אם בעל התקוע אינו מסוגל להשלים את התקיעות, ימשיך אדם אחר לתקוע מהיכן שהפסיק הראשון, ולא יברך שוב מפני שיצא ידי חובה בברכות שבירך הראשון. גם אם הראשון בירך ולא הצליח לתקוע כלל, השני א"צ לברך אם שמע את הברכות מן הראשון ויצא בהם ידי חובתו.

< ה"יתוודה בלחש" של בעל התקוע לאחר סדר תשר"ת ותש"ת, הוא "ציור פני הרבי" במחשבה מתוך געגועים פנימיים. ולא יפסיק בדיבור כדי שלא יהיה הפסק בתקיעות.

< את ה"יהי רצון" שאחר התקיעות אומר גם הקהל.

תפילת מוסף:

< הכריעה בעלינו: תחילה כריעה על ברכיו וגודלי רגליו. אח"כ על גודלי ידיו. בהשתחוואה נוגע במצחו ברצפה ונשען על אצבעות רגליו וגודלי ידיו, ולא על ברכיו.

< בתקיעות מעומד (שמונה עשרה), כיון שהן בתוך התפילה לא הטריחו חכמים את בעל התקוע לעלות על הבימה, אלא עומד במקומו ותוקע.

< אין "מקריא" בתקיעות מעומד - לא בתפילת לחש, לא בחזרת הש"ץ וגם לא בתקיעות שבסיום התפילה.

< בסדר תשר"ת בתקיעות מעומד, תוקעים את השברים והתרועה בב' נשימות דווקא, ולא בנשימה אחת.

< בתפילת לחש של מוסף, אם אדם לא סיים עדיין את הברכות של מלכויות או זיכרונות או שופרות ובעל התקוע כבר החל לתקוע, יפסיק את תפילתו ויקשיב לתקיעות ואח"כ ימשיך בתפילתו.

< המתפלל מוסף ביחידות, אינו צריך לתקוע בתפילת מוסף - אפילו אם יש לו מי שיתקע עבורו, מפני שהתקיעות בתפילה נתקנו מלכתחילה רק בתפילה בציבור.

< אחרי תפילת מוסף תוקעים עוד פעם שלושים קולות כדי לערבב את השטן.

ותוקעים שברים ותרועה בסדר תשר"ת בנשימה אחת כמו בתקיעות דמיושב, משום שיתכן שיש אדם שלא שמע תקיעות דמיושב כראוי, והוא יוצא ידי חובתו בתקיעות אלו.

ויש לבעל התוקע לכוון בתקיעות אלו שבסיום התפילה, להוציא ידי חובה את אלו הצריכים לכך.

< מותר לתקוע בשופר בחג כדי "להתלמד" איך לתקוע בשופר באותו היום.

אך אין לתקוע ביום הראשון של ר"ה, כדי "להתלמד" איך לתקוע ביום השני של ראש השנה, מפני שאסור להכין ביום א' של ר"ה עבור יום הב'.

כמו"כ אין לתקוע ביו"ט ללא סיבה (לאחר שיצא כבר ידי חובת תקיעות), משום "זלזול יום טוב".

< מותר לומר לילד קטן שיתקע כדי "להתלמד", ואפילו אחרי שהקטן שמע את כל התקיעות כהלכה, משום חינוך.

< ביו"ט של ר"ה דין השופר ככלי שמלאכתו להיתר, ומותר בטלטול.

< מותר ביו"ט לתת בשופר מים או יין כדי לנקותו, ואין בזה איסור של "מתקן כלי".

קידוש, שינה ועישון:

< קידוש היום של ראש השנה: תקעו בחודש שופר גו', כי חוק לישראל הוא גו', סברי מרנן ובפה"ג. ואין אומרים "אלה מועדי" ו"אתקיננו".

< כתוב בשו"ע שטוב שלא לישון בראש השנה ביום, כדי שלא יישן מזלו. האריז"ל אמר שאחרי חצות היום מותר לישון, מפני שכבר התעורר המלאך ע"י התפילות והתקיעות.

היושב בטל הרי הוא כישן.

< גם אלו המעשנים ביו"ט, יזהרו שלא לעשן בראש השנה, ואפילו בצנעה.

מבצעים:

< אדם שיצא י"ח שופר והולך למבצעים כדי להוציא אחרים, אם תוקע כדי להוציא גברים והשומע יודע לברך, יברך השומע בעצמו. ואם אינו יודע לברך, יברך התוקע עבורו.

אך אם תוקע כדי להוציא נשים, אינו יכול לברך עבורן, אלא הן יברכו בעצמן את ב' הברכות.

כך הדין בשני ימי ראש השנה.

< אדם שהולך למבצעים בבוקר יום ראש השנה ועדיין לא יצא י"ח מצוות שופר בעצמו, ורצונו לצאת י"ח שופר רק בתקיעות שישמע אחר כך בבית הכנסת, ראוי שיכוון בשעת התקיעות שתוקע במבצעים שאינו רוצה לצאת בהם י"ח בעצמו.

< בדיעבד ובשעת הדחק, כאשר אי אפשר לתקוע במבצעים את כל הל' קולות, יתקע (לדעת אבי מורי הרב ע"ה) ג' פעמים תשר"ת, והשברים והתרועה יהיו בנשימה אחת (כדי לצאת י"ח עכ"פ לדעה הסוברת שתרועה היא גם שברים וגם תרועה, ולדעה זו השברים והתרועה צ"ל בנשימה אחת).

אך אין לברך על תקיעות אלו.

< ההולכים למבצעים ומשתמשים בעירוב תחומין ולוקחים עמהם שופר, צריכים להקפיד שהשופר יהיה בבעלותם, או שיהיה שאול בידם כבר מערב החג. לא ניתן לשאול שופר בתוך החג ולהוציא אותו בחג אל מחוץ לאלפיים אמה מן העיר.

ומותר לטלטל בדרך, רק לצורך המבצעים או לצורך החג.

תשליך:

< ביום א' של ראש השנה, אחרי תפילת מנחה ולפני השקיעה, אומרים תשליך על יד מים שיש בהם דגים.

< באמירת תשליך במקום שיש בו דגים, מדייקים שיוכלו לראות את הדגים שבמים.

< אם אין נהר וכיו"ב, הורה הרבי (לרה"ח י.י. ע"ה העכט) שבליית ברירה יאמר תשליך על יד ברז מים פתוח (כדי שתהיה עכ"פ את המעלה של מים, שרומזים על חסדים).

הכנה ביום א' של ר"ה ליום ב':

< שני ימי ראש השנה נקראים "יומא אריכתא" - יום אחד ארוך וקדושה אחת - רק לחומרא ולא לקולא. ולכן אסור לבשל ולהכין מיום א' של ראש השנה ליום ב', אלא מותר להתחיל לבשל ולהכין את צרכי יום ב' של ראש השנה רק אחרי צאת הכוכבים של כניסת ליל ב'.

גם הכנת הנרות להדלקת ליל ב' של ראש השנה, וכן עריכת השולחן, יכולה להיעשות רק אחרי צאת הכוכבים של ליל ב'.

גם שטיפת הכלים (באופן המותר) הנחוצים עבור ליל ב' של ראש השנה, תיעשה רק לאחר צאת הכוכבים.

כמו"כ אסור ביום א' של ר"ה, להוציא מהמקפיא אוכל עבור יום הב'.

הדלקת נרות בליל ב' של ראש השנה:

< על הדלקת נרות בליל ב' של ר"ה, תברך: "להדליק נר של יום הזיכרון", ו"שהחיינו".

< לפני הדלקת הנרות תלבש בגד חדש, או תניח פרי חדש על השולחן, ותכוון בברכת "שהחיינו" שעל הנרות לפטור גם את הבגד או הפרי - מלבד את "זמן החג" של ראש השנה שברכת "שהחיינו" באה בעיקר עליו גם ביום ב' של ר"ה.

על האישה להביט בפרי אחרי שמסירה את הידיים מהעיניים בהדלקת הנרות.

< גם אם אין לה פרי או בגד חדש, יכולה לברך "שהחיינו" בליל ב' של ר"ה - על החג לבד.

< במקרה שמניחה פרי חדש ומכוונת עליו בעת ברכת "שהחיינו" על הנרות, צריכה האישה להדליק את הנרות סמוך לסעודה דווקא ולא מיד בצאת הכוכבים של ליל ב', כדי שברכת "שהחיינו" - המתייחסת גם לאכילת הפרי החדש - תהיה סמוכה לאכילתו.

אך אם לובשת בגד חדש בעת הדלקת הנרות, וממילא אינה מניחה אז פרי חדש ואינה מתכוונת בברכת "שהחיינו" לפטור את הפרי, יכולה להדליק את הנרות מיד לאחר צאת הכוכבים של ליל ב'.

< אישה שלא התכוונה לפטור את הפרי החדש בברכת "שהחיינו" שעשתה בהדלקת הנרות, תשמע "שהחיינו" מן הבעל בקידוש, ותכוון אז לפטור.

< לפני תפילת ערבית של ליל ב' דר"ה, אומרים תהילים.

קידוש ליל ב' של ראש השנה:

< יש להניח פרי חדש על השולחן לפני קידוש ליל ב' של ר"ה, ויכוון בעת ברכת "שהחיינו" שבקידוש לפטור גם את הפרי החדש, כך יוכל לברך "שהחיינו" בליל ב' של ר"ה לכל הדעות.

אך גם אם אין לו פרי חדש יכול לברך "שהחיינו" על החג.

< מיד לאחר קידוש ליל ב' של ראש השנה ולפני נטילת הידיים לסעודה, יאכל את הפרי החדש, כדי שהאכילה תהיה סמוכה ככל האפשר לברכת "שהחיינו" שבירך בקידוש והתכוון לפטור גם את הפרי.

< אם הפרי החדש לא היה על השולחן בעת הדלקת הנרות או בעת הקידוש, אך התכוונו לפטרו בברכת "שהחיינו", הרי הוא נפטר וא"צ לברך עליו "שהחיינו" לפני אכילתו.

אך אם לא התכוונו לפטרו בברכת "שהחיינו" שבהדלקת נרות או בקידוש, יברכו עליו "שהחיינו" לפני האכילה.

< השומעים את הקידוש מבעל הבית יצאו ידי חובת ברכת "שהחיינו" מבעל הבית - גם עבור הפרי החדש, ואינם צריכים לברך בעצמם "שהחיינו" על הפרי החדש.

< יש לאכול כזית מן הפרי החדש, ולברך עליו ברכה אחרונה לפני נטילת הידיים לסעודה.

< לאחר אכילת הפרי החדש ואמירת ברכה אחרונה עליו, יטול את ידיו לסעודת ליל ב' של ראש השנה.

יום ב' של ראש השנה:

< רבותינו נשיאנו נהגו להזכיר נשמות בלחש ביום ב' של ראש השנה בין קריאת התורה לבין התקיעות. "וכל אחד ואחד יחליט כיצד להתנהג בעניין זה" (תורת מנחם תשמג ח"א ע' 56).

< גם אדם שיש לו אב ואם, יכול להישאר בבית הכנסת בזמן הזכרת נשמות זו.

< טוב שבעל התוקע ילבש בגד חדש לפני התקיעות של יום ב', ויתכוון בברכת "שהחיינו" שמברך לפני התקיעות - גם על הבגד, כדי שיוכל לברך "שהחיינו" לכל הדעות.

עשרת ימי תשובה:

< אומרים "המלך הקדוש" ו"המלך המשפט", לפי שבימים אלו הקב"ה מראה מלכותו לשפוט את העולם. אומרים גם "זכרינו לחיים" וכו'.

< טעה ואמר "האל הקדוש" במקום "המלך הקדוש", או שהוא מסופק אם אמר "המלך הקדוש" או "האל הקדוש": אם נזכר תוך כדי דיבור (שיעור אמירת "שלום עליך רבי") לאמירת "האל הקדוש", מתקן עצמו מיד ואומר "המלך הקדוש". אך אם נזכר לאחר כדי דיבור, או שהתחיל ברכת "אתה חונן", חוזר לראש תפילת שמונה עשרה, מפני שכל ג' הברכות נחשבות כברכה אחת.

< טעה ואמר "מלך אוהב צדקה ומשפט" במקום "המלך המשפט", או שהוא מסופק אם אמר "המלך המשפט": אם נזכר "תוך כדי דיבור", מתקן עצמו מיד ואומר "המלך המשפט". אך אם נזכר לאחר כדי דיבור, או שהתחיל ברכת "ולמלשינים", ממשיך ומסיים את תפילת שמונה עשרה, ולאחמ"כ חוזר ומתפלל שוב שמונה עשרה לנדבה.

< אם שכח לומר "זכרינו", "מי כמוך", "וכתוב", "ובספר": אם נזכר לפני שהזכיר את ה' שבחתימת הברכה, אומרם במקום שנזכר וממשיך משם לפי סדר התפילה הרגיל ("מלך עוזר", "ונאמן אתה" וכו'). אך אם נזכר לאחר שהזכיר את ה' שבחתימת הברכה, לא יאמרם וגם לא יחזור לראש הברכה, משום איסור ברכה לבטלה, כיון שאינן אלא תקנת הגאונים.

< הרבי נהג כמה פעמים לומר "אבינו מלכנו" בעשרת ימי תשובה, גם כאשר נערכה בבית הכנסת באותו היום ברית מילה, או שהיה חתן בבית הכנסת (כמ"ש בשו"ע אדה"ז תרב, ד. למרות שיחת ו' תשרי תשלה ע"ש).

< גם בבית האבל ל"ע אומרים "אבינו מלכנו", אף שאין אומרים תחנון בבית האבל.

< אדם ששכח לעשות התרת נדרים בערב ראש השנה, יעשה בעשרת ימי תשובה.

< בעשרת ימי תשובה ניתן לומר תהילים גם בלילה.

< אין טובלים פרוסת המוציא בדבש בין ראש השנה לבין ערב יום הכיפורים (עפ"י היום יום חלק ב).

הלכות יום הכיפורים

כפרות:

- < לוקחים תרנגול לזכר ותרנגולת לנקבה לכל אחד מבני הבית.
- < מעוברת עושה כפרות על זכר ושתי נקבות. כך תעשה גם אם יודעת את מין העובר, וגם אם יודעת שיש לה תאומים (אך מעוברת העושה כפרות על כסף, עושה ב' פעמים ולא ג').
- < כשעושים כפרות לילדים קטנים ואומרים עבורם את הנוסח, יש לומר "זה חליפתך" וכו'.
- < יש לעשות את הכפרות לפני עלות השחר (גם אם השחיטה נעשית רק אחרי עלות השחר מסיבה כלשהי).
- < אדה"ז כותב בסידור, שזמן שחיטת הכפרות הוא באשמורת הבוקר היינו לפני עלות השחר, "כי אז חוט של חסד גובר בעולם וכו'". ויש להעיר, שכך נהג הרבי בשנים המוקדמות יותר, אך בשנים האחרונות שחיטת התרנגול של הרבי נעשתה אפילו אחרי נץ החמה.
- < אחרי השחיטה מהדרים לכסות את הדם - ברשות ובשליחות השוחט, מפני שהכיסוי הוא מצוות השוחט.
- לפני הכיסוי מברכים: "ברוך וכו' אשר קדשנו וכו' על כיסוי הדם בעפר".
- הרבי כיסה את הדם - על ידי נוצה מהעוף שלו - בחמש תנועות של כיסוי.
- < אם ה"כפרה" מתה לפני השחיטה או שנעשתה נבלה בשחיטה עצמה, צריך לעשות שוב כפרות. אך אם השחיטה הייתה כדין אלא שנמצאה טריפה (מחיים), אין צריך לעשות שוב כפרות.
- < איש שטעה ועשה כפרות על תרנגולת, אינו צריך לעשות שוב כפרות.
- < אם העוף שעשו עליו כפרות אינו הולך לעניים או לצדקה, יש לתת לצדקה "פדיון כפרות", היינו שווי של תרנגול חי (כ-12 שקל לתרנגול חי השוקל שתי קילו).
- מעוברת (שעושה כפרות על זכר ושתי נקבות כנ"ל), צריכה לתת לצדקה פדיון של ג' עופות.

יש לתת את פדיון הכפרות לצדקה - בו ביום.

ערב יום הכיפורים - שחרית ולעקאח:

- < בערב יום הכיפורים אחרי כפרות לובשים בגדי שבת.
- < בשחרית לא אומרים "מזמור לתודה", לא אומרים תחנון, ולא אומרים "אבינו מלכנו".
- < אין מאריכים בתפילת שחרית.
- < מבקשים לעקאח (עוגת דבש), וגם אוכלים ממנה. בעת נתינת הלעקאח איחל הרבי: "שנה טובה ומתוקה".
- < מתפילת שחרית של ערב יום כיפור ועד סוף חודש תשרי, אין אומרים תחנון.

אכילה ושתיה בערב יום הכיפורים:

- < מצוה מן התורה להרבות באכילה ושתיה בערב יום הכיפורים, ויאכל כשיעור שני ימים - ערב יוה"כ"פ ויוה"כ"פ, ומעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי.
- < גם נשים חייבות במצוות אכילה בערב יוה"כ"פ.
- < אוכלים שתי סעודות: אחת לפני הצהריים, והשנייה סעודה מפסקת. נוטלים ידיים בשתי הסעודות.
- < טובלים פרוסת המוציא בדבש, בשתי הסעודות של ערב יום כיפור.
- < הרבה נוהגים לאכול דגים בסעודה ראשונה, ובשר עוף בסעודה המפסקת.
- < גברים לא יאכלו בעי"כ"פ שום וביצים. כמו"כ לא אוכלים בשר בהמה. מאכלי חלב מותר לאכול רק בבוקר של ערב יום כיפור.

בקשת מחילה:

- < עבירות שבין אדם לחברו אין יוה"כ"פ מכפר עליהם עד שיפייס את חברו. לפיכך, על אדם שפגע בזולתו אפילו בדברים בלבד, לפייסו ולבקש ממנו שימחל לו.
- < בערב יוה"כ"פ צריך להיזהר בזה ביותר, כדי שלא יהיה מקום לשטן לקטרג.
- < המוחל לא יהיה אכזרי מלמחול, אלא ימחל מיד - כשרואה שמבקשים ממנו מחילה באמת.

מלקות:

- < אחרי חצות היום, ולפני הטבילה במקווה, מקבלים ל"ט מלקות מרצועה של עגל.
- < מקבל המלקות שוחה על ברכיו, כאשר פניו לצפון ואחוריו לדרום.
- < סדר המלקות: על כתף ימין, על כתף שמאל, ותחתיהם באמצע.
- < המלקה ומקבל המלקות אומרים ג' פעמים בשעת ההלקאה: "והוא רחום יכפר עוון וכו' כל חמתו", שהם ל"ט תיבות כנגד ל"ט מלקות. בעת כל הלקאה אומרים תיבה אחת.
- < במלקות אלו מותר לבן להלקות את אביו, וכן מותר לתלמיד להלקות את רבו (משום שאין להם דין מלקות ממש).

טבילה:

- < אחרי חצות היום וקבלת המלקות, ולפני תפילת מנחה, טובלים במקווה ארבע טבילות (הטבילה לפני מנחה דווקא, כדי שהוידוי במנחה ייאמר בטהרה).
- < יש לכוון בשעת הטבילות, שאחת באה לשם טבילה מטומאת קרי, ושלוש טבילות נוספות באות לשם תשובה כמו טבילות של גר המתגייר.
- < הטבילות משום תשובה צריכות להיות במי גשמים דווקא ולא במים שאובים, ולכן יש לשים לב לטבול בעיכ"פ במקוה שיש בו מי גשמים דווקא (בשונה מכל השנה, שטבילה - משום קרי או לתוספת קדושה - יכולה להיות גם במים שאובים המכונסים בקרקע).
- < לא מתרחצים אחרי טבילות אלו, מפני שהן טבילות של חיוב.
- < בטבילות אלו יש להקפיד שלא תהיה על גופו חציצה. לפני הטבילה יש ליטול את ציפורני הידיים והרגליים, לחצוץ את השיניים, לחפוף ולהפריד את שערות הראש והזקן.

מנחה:

- < אחרי הטבילה הולכים לבית הכנסת, בבגדי שבת, ומרבים בצדקה בפרט לפני תפילת מנחה.
- את הסכום לצדקה נותנים בהרבה מטבעות, עפ"י דברי הבעש"ט אשר "מקול קשקוש המטבעות, מתפרדים הקליפות".

- מנהג הרבי לשים מטבע לצדקה בקופות רבות שהיו על השולחן.
- < בסיום שמונה עשרה של מנחה, אומרים וידוי "בהתעוררות תשובה מעומק הלב" (ממכתב אדמו"ר הרי"ץ לתלמידי התמימים).
  - < גם נשים חייבות לומר וידוי בערב יום הכיפורים.

סעודה המפסקת:

- < אחרי מנחה אוכלים סעודה המפסקת.
- < נוטלים ידיים ואוכלים פת, וטובלים בדבש.
- < אוכלים בשר עוף בסעודה זו כנ"ל.
- < אוכלים קרעפלאך.
- < מאכלי הסעודה המפסקת יהיו בלי מלח.
- < הרבי מביא את מנהג אביו הגאון המקובל וכו' הרלוי"צ, לאכול בערב יום כיפור בשתי ידיים, מצד גודל מעלת האכילה בערב יו"כ"פ. כך נהג גם אדמו"ר הזקן.
- < בערב יוה"כ"פ יש עניין לאכול ג' קערות של מרק. הרבי מספר שמפני קוצר הזמן של אדמו"ר הקודם, הוסיפו לו באותה צלחת מעט ועוד מעט, כדי שייחשב לשלוש קערות.
- < אם כשסיים את הסעודה המפסקת החליט בדעתו שלא יאכל עוד, והיה זה אחרי פלג המנחה (שהוא שעה ורבע זמנית לפני השקיעה), אפילו שלא אמר בפיו שלא יאכל עוד - חלים עליו דיני יום כיפור, ואסור באכילה ושתייה, במלאכה, ברחיצה ובסיכה, ומותר רק בנעילת הסנדל (נעלי עור).
- לכן, טוב להתנות בסעודה המפסקת לפני ברכת המזון, שאינו מקבל עליו עדיין את דיני יום כיפור, כך יהיה מותר לו לאכול ולשתות עוד אחרי הסעודה ולעשות מלאכה, ואישה תוכל להתרחץ ולסוך וכו' אחרי סעודה מפסקת ולפני כניסת היום הקדוש.
- < אחרי סיום האכילה יש לחצוץ את השיניים.

ברכת הבנים, נר חיים, נר נשמה, ונר להבדלה:

- < אחרי הסעודה המפסקת ולפני ההליכה לבית הכנסת, יברך את בנו ובנותיו.
- הרבי בירך את תלמידי התמימים כשהוא לבוש בקיטל וטלית.

אומרים "יברכך" וגו'.

< כל אדם נשוי מדליק בבית הכנסת "נר חיים". ונוהגים לערבב את הנרות, כדי שאדם לא יידע אם כבה נרו ביוהכ"פ, מפני שסימן רע הוא לו.

נר שכבה, תקנתו שיחזור וידליקנו במוצאי יום הכיפורים ויניחנו לדלוק עד תומו, וגם יקבל על עצמו שכל ימיו לא יכבה את נרו במוצאי יוהכ"פ אלא יניחנו לדלוק עד תומו.

< מי שאין לו אב או אם, או שניהם ל"ע, מדליק "נר נשמה" אחד בביתו - מלבד ה"נר חיים" שמדליק בבית הכנסת.

< יש להדליק בבית נר נוסף, שידלק עד מוצאי יוהכ"פ, כדי שיהיה לו "נר ששבת" לברך עליו "בורא מאורי האש" בהבדלת מוצאי יום הכיפורים - אם יבדיל בביתו. כן הוא גם כאשר יוהכ"פ חל בשבת.

גם אדם שמדליק "נר נשמה" בביתו, ידליק בביתו נר נוסף עבור ההבדלה, ולא יברך בהבדלה על נר הנשמה.

טבילה והחלפת הנעליים:

< סמוך לכניסת החג טובלים שוב במקווה ארבע טבילות כנ"ל. יש לשים לב שהטבילה נעשית לפני כניסת החג, מפני שמכניסת החג יש איסור רחיצה ואסור לטבול.

< יש להחליף נעליים לנעלי בד. גם לילד קטן לא מלבישים נעלי עור ביום כיפור.

< נעל או סנדל שיש בהם עור בסוליה או בעקב, אסור ללובשם ביום כיפור.

אך אם יש בהם פסי עור ליופי בלבד ואינם משמשים חלק מגוף הנעל כלל, ואינם נמצאים בסוליה או בעקב, ניתן ללובשם ביום כיפור.

הכנת אוכל עבור מוצאי יום הכיפורים:

< אין להניח על הכיריים בערב יום הכיפורים, אוכל שיתבשל או יתחמם במהלך יוהכ"פ - עבור סעודת מוצאי יוהכ"פ.

כמו כן אין להניח בערב יוהכ"פ דוד מים חמים על הגז או בחשמל, שיתחממו במהלך יוהכ"פ - כדי שיהיו מים חמים מיד במוצאי יום הכיפורים.

אך אם מעמידים את המים עבור חולה או ילד שישתו מהם ביוהכ"פ עצמו, מותר להוסיף מים כדי שיהיה גם לבריאים מיד במוצאי יוהכ"פ.

הדלקת נרות:

- < ביוהכ"פ תהיה פרוסה על השולחן מפה לבנה כמו בכל שבת ויו"ט.
- < לפני כניסת החג, נשים מדליקות נרות ומברכות "להדליק נר של יום הכיפורים" ו"שהחיינו". ואם יוהכ"פ חל בשבת, תברך "להדליק נר של שבת ושל יום הכפורים", ו"שהחיינו".
- לפני הדלקת הנרות תחליף האישה נעליים, מפני שבהדלקת הנרות היא מקבלת על עצמה (בסתם) את קדושת היום, ונאסרת מיד בכל איסורי החג.
- איש המדליק נרות, יברך "שהחיינו" בשעת ההדלקה ולא בתפילה בבית הכנסת, וגם הוא נאסר (בסתם) בעת הדלקת הנרות בכל איסורי החג.
- < היות ונשים ובני הבית הולכים (בד"כ) מבעוד יום לבית הכנסת לתפילת "כל נדרי", יש להן להדליק נרות גדולים שיישארו דולקים עד שיחזרו מבית הכנסת, כדי שיספיקו ליהנות מהנרות אחרי צאת הכוכבים.
- < מכניסת החג ועד סופו, נוהגים בכל ההרחקות בין איש לאשתו.
- < נשים אינן מתקשטות בתכשיטים המיוחדים להן לשבת ויו"ט, מפני אימת הדין.
- < אחרי הדלקת הנרות, אין להשתמש בסבון, שמפו, קרמים ואיפור, משום איסור סיכה שחל בעת כניסת החג בהדלקת הנרות.
- כמו כן, מהדלקת הנרות אין להשתמש בדאודורנט, משום איסור "מוליד ריח".

קיטל וטלית:

- < לפני השקיעה מתעטפים בטלית, ובברכה.
- < ביוהכ"פ לובשים טלית וקיטל בכל התפילות. אין להיכנס עם הקיטל לבית הכסא מפני שהוא בגד המיוחד לתפילה.
- כמו"כ כל השנה אין להיכנס עם הגארטל לבית הכסא, מפני שהוא בגד המיוחד לתפילה.
- < חתן בשנת הנישואין לא ילבש קיטל ביוהכ"פ, מפני שלבש כבר קיטל בשנה זו תחת החופה.

וידוי:

< בבין השמשות אומרים וידוי, בעמידה. וטוב להתכופף מעט בעת אמירת הוידויים ביוהכ"פ.

< היודע על עבירה מסוימת שנכשל בה, נכון לכתחילה שיפרט בלחש את חטאו בעת אמירת הוידוי, ולא יסתפק באמירת נוסח "על חטא" שבסידור ובאמירת "חטאתי".

< יום הכיפורים מכפר רק לשבים המאמינים בכפרתו, אבל המבעט וחושב בליבו מה יועיל לי יום הכיפורים, אין יום הכיפורים מכפר לו.

"כל נדרי":

< למנהגינו אין מדקדקים להתחיל "כל נדרי" מבעוד יום דווקא.

< נוסח "על דעת המקום" אומר הש"ץ בקול נמוך - באופן ששני האנשים העומדים אצלו עם ספרי התורה, שהם מבית הדין המתיר את נדרי הציבור יחד איתו - ישמעו. רק את נוסח "כל נדרי" מתחיל הש"ץ לומר בקול.

< אומרים ג' פעמים "כל נדרי", כאשר בכל פעם אומר הש"ץ יותר בקול מן הפעם שלפניה.

הקהל אומר "כל נדרי" מעט בקול יחד עם החזן - באופן "שיהא נשמע להעומדים אצלו", מפני שהתרת נדרים צ"ל בקול.

גם נשים צריכות לומר "כל נדרי", מפני שזוהי התרת נדרים שלהן.

גם חולה המתפלל ביחידות יאמר "כל נדרי" (אף שאין עמו בית דין שיתירו לו את הנדרים).

אמירת "כל נדרי" - בעמידה.

< לפני ברכת "שהחיינו" בתפילה יש להכריז שנשים לא תברכנה "שהחיינו", מפני שהן בירכו כבר בהדלקת הנרות.

< אחרי תפילת ערבית של ליל יוהכ"פ, אומרים את כל התהילים ובציבור.

נטילת ידיים:

< בבוקר יוהכ"פ נוטלים ידיים עד סוף קשרי האצבעות, ולא שוטפים את הפה.

< ביציאה מבית הכיסא אפשר לרחוץ את הידיים עד קשרי האצבעות - גם אם האדם כבר התפלל שמונה עשרה, ואין צורך לנגוע במקומות המכוסים בגופו כדי שאפשר יהיה לרחוץ את הידיים. ואם לא נכנס לבית הכיסא ורוצה להתפלל, יכול לנגוע במקומות המכוסים בגופו, וכך יוכל לפני התפילה לרחוץ את ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו.

< לכוהנים מותר ביוהכ"פ ליטול ידיים כרגיל עד פרק הזרוע, הן בנט"י שחרית, והן לנשיאת כפיים.

< אדם שידי התלכלכו, יכול לרחוץ ביוהכ"פ את המקום שהתלכלך כיון שאינה רחיצה של תענוג, אך יעשה זאת במים בלי סבון.

נשים בתפילה:

< נשים צריכות להתפלל את כל חמשת תפילות היום, כולל סדר הוידוי. כמו כן יש להן לומר מחזרת הש"ץ לפחות את הפיוטים: "לא-ל עורך דין", "ונתנה תוקף" (עד כתר), ו"וכל מאמינים".

אם מתפללות בבית הכנסת, יש להן לומר גם את סדר עבודת כה"ג מ"אתה כוננת עד "כאוהל הנמתח".

איסור אכילה ושתיה ביוהכ"פ, ודין חולה:

< מן הדין, מצוות חינוך לעניין צום יום הכיפורים מתחילה רק בגיל תשע, ורק מאז צריך להתחיל לחנכם לצום מספר שעות וכו', אך קודם לכן אין צריך לענותם. אך המנהג בפועל לחנכם לזה - עכ"פ בתענית ליל יו"כ"פ - גם לפני גיל תשע.

< אכילה ושתיה ביוהכ"פ הם איסור דאורייתא, ואדם שאכל במזיד שיעור "כותבת" (שהוא פחות מעט מכ"ביצה"), או שתה במזיד שיעור "מלא לוגמיו" (שהוא בין חצי לבין רוב רביעית אצל אדם בינוני - ומשערים בכל אדם לפי מלא לוגמיו שלו) חייב כרת.

גם אכילה ושתיה פחות משיעור, ואפילו כלשהו, אסורים ביום הכיפורים מן התורה מדין "חצי שיעור".

< אך אם התענית יכולה להביא את האדם לידי סכנה, מותר לו לאכול ב"שיעורים", שהם עד 30 סמ"ק אוכל, ועד 40 סמ"ק מים, בהפסקות של 9 דקות בין אכילה לאכילה ובין שתיה לשתיה (ובשעת הדחק, יפסיק עכ"פ 6 דקות בין אכילה

לאכילה, ואפילו פחות מזה בין שתיה לשתיה - לאחר התייעצות עם רב מורה (הוראה).

< דבר נזולי כמו לבן או יוגורט, כשאוכלם בפני עצמם ה"ה נחשבים משקה, ושיעורם כשיעור של משקה.

< אכילה ושתיה אינן מצטרפות זו עם זו ואינו צריך להמתין ביניהם, אלא ניתן באותן 9 דקות גם לאכול וגם לשתות ב"שיעורים" הנ"ל.

אך זהו רק כאשר האוכל והמשקה נפרדים זה מזה, אך אם הם מעורבים, הרי הם מצטרפים ל"שיעור" אחד.

< אם אכילה או שתיה בשיעורים הנ"ל איננה מספיקה והאדם יכול עדיין לבוא לידי סכנה, מותר לו לאכול או לשתות כמה שהוא צריך - לאחר שאלת רב מורה הוראה.

< מי שההליכה לבית הכנסת תגרום לו שיצטרך לאכול או לשתות אפילו פחות מכשיעור - יישאר בביתו ולא ילך לבית הכנסת, משום שאכילה פחות מכשיעור גם היא איסור דאורייתא.

< חולה שיודע שהיום יום הכיפורים והוא מבקש לאכול, מאכילים אותו כמה שהוא מבקש, אפילו אם הרופא אומר שלא יהיה בסכנה אם לא יאכל.

גם לאידך: אם הרופא אומר שהוא צריך לאכול, והחולה אומר שאינו צריך - מאכילים אותו.

< חולה שמספיק לו לאכול ואינו מוכרח לשתות - יאכל ולא ישתה. חולה שמספיק לו לשתות ואינו מוכרח לאכול - ישתה ולא יאכל.

< חולה שאין בו סכנה, שמוכרח ליטול תרופה ואינו יכול ליטול אותה בלי מים, צריך לערב במים דבר מר (כגון סודה לשתיה), וכך יוכל ליטול את התרופה עם מים (מפני שאכילה ושתיה של דבר מר הוי "שלא כדרך", ואסורה רק מדרבנן, והתירו את הדבר לחולה כזה).

אך אם אינו מוכרח ליטול את התרופה ביום הכיפורים עצמו, לא יטלנה ביוהכ"פ כלל. לפיכך, אדם הנוטל אנטיביוטיקה וכבר ירד לו החום, שלא יבוא לידי סכנה אם לא יטול פעם אחת, אין לו ליטול את התרופה ביוהכ"פ, ואפילו בלי מים.

מעוברת מניקה ויולדת:

< מעוברת, מניקה, וכן יולדת לאחר שבעה ימים מהלידה, חייבות לצום ביום כיפור (יולדת בתוך שבעה ימים מלידתה, תשאל רב מורה הוראה).

< על המינקת להכין חלב או תחליפי חלב לפני כניסת הצום, כדי שיהיה לה מה לתת לתינוק באם יחסר לו. במידה וחסר אוכל לתינוק ביוהכ"פ, תשתה המינקת ב"שיעורים" הנ"ל.

< מעוברת המרגישה חולשה גדולה ויש חשש שיבואו אצלה צירים מוקדמים, ובוודאי מעוברת שהחלה להרגיש צירים מוקדמים, תשתה ב"שיעורים" הנ"ל.

אם הצירים אינם פוסקים ומדובר בחודשי הריון מוקדמים, תאכל ותשתה כדרכה כדי למנוע לידה בשלב מוקדם.

< מעוברת בחודש התשיעי להריונה המרגישה צירים, יכולה לשתות ב"שיעורים" הנ"ל. אם הצירים אינם פוסקים ואין לה סיבה רפואית לאכול או לשתות כדרכה, וכן אין לה סיבה רפואית לנסות לעכב את הלידה, אין לה לאכול או לשתות כדרכה ולכל היותר תלד בשעטומ"צ.

קידוש, לחם משנה וברכה אחרונה - ביום הכיפורים:

< אדם שצריך לאכול או לשתות ביום הכיפורים, אינו צריך לקדש ואינו צריך לבצוע על לחם משנה. אך נוטל ידיו לפת כדרכו עד הזרוע, ובברכת המזון אומר ביעלה ויבוא: "ביום הכיפורים הזה, ביום סליחת העוון הזה, ביום מקרא קודש הזה".

< אך בברכה מעין ג', לדעת שער הכולל בשיטת אדה"ז לא יאמר "וזכרינו לטובה".

מנחה, נעילה, מעריב, הבדלה ומוצאי יום הכיפורים:

< אם אפשר, מפסיקים בין תפילת מוסף לתפילת מנחה, לכל הפחות שלוש רבעי שעה.

< קריאת התורה של מנחה, בטעמים רגילים כבכל השנה.

< התחלת זמן תפילת נעילה הוא קרוב להתחלת השקיעה (תרכג,ב).

< אין נושאים כפים בתפילת נעילה.

< תקיעת השופר בסיום תפילת נעילה, תהיה אחרי צאת הכוכבים.

< אין להכין ביוהכ"פ שום דבר לצורך סעודת מוצאי החג. אך אפשר להתחיל להכין את סעודת החג - כולל עשיית מלאכה לצורך הכנת האוכל - כארבע דקות אחרי צאת הכוכבים (משום תוספת שבת ויום טוב), ואין צורך להמתין עד זמן יציאת החג שבלוח.

- לפני הכנת האוכל יש ליטול את הידיים עד פרק הזרוע, ולומר "ברוך המבדיל".
- < במוצאי יוה"כ פ מתפללים ערבית עם קיטל, טלית על הכתפיים, וכובע.
  - < אחרי תפילת ערבית במוצאי יוה"כ פ מאחלים "גוט יו"ט".
  - < לפני הבדלה, נוטלים ידיים ג' פעמים לסירוגין עד פרק הזרוע כמו בנט"י שחרית, ושוטפים את הפה. גם הכוהנים נוטלים את ידיהם שוב עד פרק הזרוע, למרות שנטלו ידיהם ביוה"כ פ עצמו עד פרק הזרוע כנ"ל.
  - < גם הבדלה עושים עם קיטל, טלית וכובע.
  - < מברכים "בורא מאורי האש" על נר שדלק מערב יום הכיפורים דווקא. כך יעשה גם בשנה שיוה"כ פ חל בשבת.
  - < ואם אין לו נר שדלק מערב יוה"כ פ, ידליק מנר של חברו שדלק מערב יום הכיפורים.
  - < בשנה שיוה"כ פ חל בשבת, מברכים גם על הבשמים בהבדלת מוצאי יוה"כ פ.
  - < המבדיל על היין אינו צריך לברך ברכה ראשונה או ברכה אחרונה על שאר המשקים שדעתו לשתות אחרי ההבדלה, אלא הם נפטרים בברכה שמברך על היין.
  - אך השומעים הבדלה צריכים לברך על שאר המשקים, גם ברכה ראשונה וגם ברכה אחרונה.
  - < אחרי הבדלה עושים קידוש לבנה.
  - < בשנה שיוה"כ פ חל בשבת, אומרים "ויתן לך".
  - < נשים שבעליהן מאחרים לבוא מבית הכנסת, יכולות להבדיל בעצמן על חמר מדינה (כמו תה).
  - < במוצאי יום הכיפורים נוטלים ידיים ואוכלים סעודה חשובה מתוך שמחה. אכילתה בהרחבה ממשיכה השפעות גשמיות בהרחבה על כל השנה.
  - < בסעודת מוצאי יוה"כ פ טובלים פרוסת המוציא בדבש.
  - < מתחילים להתעסק בעשיית הסוכה, עכ"פ בדיבור.
  - למחרת יום הכיפורים מתפללים מוקדם יותר מן הרגיל.

